

הַלְבוּת שַׁבַּת סִימָן רמז

רמז דין איננו יהודים המביאים פתכים בשבת, ובו ו' סעיפים:

- א *שולח אדם (א) אגרת פיד אינו יהודי ואפלו בערב-שבת (ב) עם חשכה, והוא (ב) שקצץ לו דמים, (ג) ובלבד שלא יאמר לו (ג) (ד) שגלה בשבת. ואם לא קצץ, אי (ה) לא קביע (א) בידאר (פרוש, איש ידוע שפל קרב אליו יוכל והוא משלחו למי ששלוט אליו) במתא (ו) אסור לשלח (ו) אפלו מיום ראשון, (ח) ואי קביע בידאר במתא משלחן אפלו בערב-שבת, ויהוא שיהא שהות ביום פדי שיוכל להגיע לבית (ט) הסמוך (ד) (* לחומה: הגה (י) ונש מתירין אפלו לא קצץ, (יא) ואפלו לא קביע בידאר במתא, אם משלחו (ה) ביום חמישי או קדם לכן (טו), ונש לסמך עליוהו אם צריכים לקב: ב *אם התנה עמו שיתן לו שקרו, אף-על-פי שלא פרש כמה יתן לו, דינו כקוצץ. דסמך דעתה דאינו יהודי ויבדירה קא טרבה; אבל בסתם,

באר היטב

בשבת, ואפלו קצץ אסור, מ"א: (א) בידאר. פרוש, שכל שאין בידאר אלא צריך שגזע הפתח אל ידי עצמו של מי שנשלח לו, יש לחש שמא הוא אינו בביתו ולך אחריו בשבת; אבל בבידאר הוא עצמו קבוע תמיד למלאכה זו, והוא שקורין פאקט מינישט"ר: (ד) לחומה. לעיר שנשפלה שם, כלומר לבית ראשון, ב"ח מ"א: (ה) ביום ה'. ואפלו ידוע שלא יוכל להגיע לשם קדם שבת.

באור הלכה

* אם התנה עמו שיתן לו שקרו. ורצה לומר, קראו לו או כפי מה שיתפשר עמו,

המקלין בזה, שיש להם על מה לסמך. מקל מקום כל בעל-נפש יחש לעצמו שלא לעשות זה כי אם בשעת הדחק ועל-פי הוראת חכם. ישאל שיש לו סוס, ובא המושל המפירו להשאלו או להשכירו, והוא אינו יכול למאן נגדו מפני איהו, ימכרו לו בדרך מועט, ואז יוכל המושל לעשות בו כרצונו, ואם אחר-כך יחזר ויתן לו הסוס וגם השכירות, מתנה בעלמא יהיב לה ונתשובת שבות-יעקב. ועין בשערי-תשובה שהסכים גם-כן עמו נגד הדי-אחרון:]

- א (א) אגרת. הוא הדין (א) בכל מלאכות, כשנותן לו ואין שהות לגמרו קדם השבת, בעיניו דוקא שקצב לו דמים בעד מלאכתו, דאז אדעתה דנפשה קעביד ולא בשביל ישראל, וכדאיתא לקמן בסימן רנב סעיף ב, אלא נקט אגרת, לאשמועינן דאי לא קצץ ולא קביע בידאר במתא אסור⁶, כדמסיק, והשעם כמו שכתבנו לקמה, אבל שאר פלים וחספזים או מעות אם שולח פיד אינו יהודי בערב-שבת, הדין כמו בכל מלאכות, ולכך אפלו אם לא קצץ, (ב) אם יש שהות ביום להגיע למקום מי שנשפלה לו, מתר, ולא חישין שמא לא ימצאנו בביתו ויצטרך לתפש אחריו בשבת: (ב) עם חשכה. הינו (ג) בעוד שהשמש זורח, ונש צריך שיצא האינו יהודי מפתח ביתו של ישראל קדם השבת (רמב"ם: (א) (ג) ובלבד וכו'. ואם האינו יהודי אמר מעצמו שילך בשבת, (ד) לית לן בה, בין שהישאל לא לא אמר לו זה, ואינו יהודי אדעתה דנפשה קעביד בשביל שכירותה: (ד) שילך בשבת. והוא הדין שלא יאמר לו: ראה שתהא שם ביום ראשון או ביום שני, וכיוצא בזה, וידוע שאי אפשר לו להיות שם אלא אם-כן ילך בשבת⁸, וזה הוי כאלו אמר לו לך בשבת⁹ [אחרונים]: (ה) לא קביע בידאר וכו'. הינו, שאינו קבוע תמיד בבידאר באותה העיר שנשפלה שם, אלא הולך לפעמים למקום אחר, אסור, (ה) דשמא לא ימצאנו האינו יהודי ויצטרך לילך אחריו בשבת. (ו) ולכך החמירו פלי האי וחסשו לזה בעניניו, דכין שפתיב ידו של ישראל נושא, ונפר מעשה ישראל, יאמרו בשבת נתן לו להוליד⁶. ואם-כן, אם נקבת האגרת בכתב אינו יהודים, שרי להוליד אפלו בערב-שבת ובלא קצץ⁶, כל שיוכל להגיע שם מבעוד יום לבית ראשון הסמוך לחומה, וכמו שהתנו לעיל בשולח שאר פלים וחספזים על-ידי אינו יהודי: (ו) אסור לשלח. כתב עלת-שבת: ונראה דכל זה מניי קשולח על-ידי האינו יהודי ליד הבידאר, אבל קשאדם משלח אגרת על-ידו לחברו, אין לחש שמא לא ימצאנו בביתו שילך אחריו בשבת, ושרי אפלו בערב-שבת ובלא קצץ, כל שיוכל להגיע שם מבעוד יום, וכן נוטה דעת מורנו הרב ר' אברהם מפרגא המוכא ב"ח; ועין שם שהאריו ומסיק להקל בזה. ודעת הש"י ומגן-אברהם, דגם בשולח אגרת לחברו גם-כן יש חשש זה, ובפרוש רבנו חננאל שיצא עתה לאור מוכח כהעלת-שבת, עין שם. (ו) ומיהו, אם אמר לאינו יהודי שילך לשם וימסר לבני-ביתו של אותו האיש אם לא ימצאנו, לכלי עלמא שרי אפלו בערב-שבת ובלא קצץ, כל שיוכל להגיע לבית ראשון הסמוך לחומה של העיר שהיא שם: (ז) אפלו מיום ראשון. ואם הוא דרך קרוב, כגון מהלך יום אחד, נראה דאף אם הוא משלחו ביום שני ושלישי שרי, שאף שלא ימצאנו בביתו יש לו שהות הרבה ללכת ומ"א: (ח) ואי קביע בידאר. הינו (ח) שהאיש הממנה על זה קבוע שם תמיד, (ט) ובכלל זה הוא מה שקורין עכשו פאשט-מייסטער⁷, שרגיל להיות במקומות גדולים, שהוא עומד על המשמר בעתים ידועים לקבל פתכים ושלחם להשיכים לפתכים ההם: (ט) הסמוך לחומה. לעיר שנשפלה שם, (י) כלומר לבית ראשון מבפנים: (י) ונש מתירין וכו'. טעמיהו, דכין שלא אמר לו ישראל בהדיא שילך בשבת, אין לאסר פי אם סמוך לשבת⁸, דנראה כשולחו של ישראל לזה, ואמירה לאינו יהודי שבות אפלו אמר לו בערב-שבת לעשות מלאכה בשבת. אבל מפלג מן השבת קצת, לא מחזי כאומר לו עשה מלאכה בשבת, ולפיכך אין לאסר פי אם ביום ערב-שבת [הרא"ש]: (יא) ואפלו לא קביע. ואפלו (יא) ידוע שלא יוכל להגיע לשם קדם שבת גם-כן שרי לדעה זו, דכין שהוא מפלג מן השבת לא מחזי כשולחו, וכנ"ל:

שער היציון

(א) מגן-אברהם: (ג) פרי-מגדים בבאור המגן-אברהם. והאלהי רבה רצה לתדע דאפלו באין שהות מתר בס, ותמה עליו הפרי-מגדים דמנין לו זה, וכן כתבו החוספת-שבת והגרי"ז בהמגן-אברהם. ואם קצץ, אפלו עם חשכה מתר, אם לא פרש לו שילך בשבת, כמו שכתוב כאן ובסימן רנב: (ג) אליה רבה בשם ר"י, והוא נובע מהמשנה שבת י"ח דבית-הלל מתירין עם השמש, וכמו מוכח מהגרי"א: (ד) בית-יוסף: (ה) רש"י: (ו) מגן-אברהם בשם פוסקים: (ו) פרי-מגדים: (ז) מוכח מהמגן-אברהם: (ט) ט"ז: (י) מגן-אברהם. ואם הבידאר ידוע לו שהוא בקצה האחר של העיר, אפלו אם העיר מקף חומה, אפשר דצריך שיגיע לשם מבעוד יום, פרי-מגדים: (יא) מגן-אברהם:

הלכות שבת סימן רמו

(יב) אף-על-פי שיש בדיעתו שיתן לו שֶׁכֶר, אִסוּר, דְּלֹא סִמְכָא דַעְתָּהּ וּבְדִישׁוּרָאֵל קָא טַרַח: ג (יג) אִם שֶׁכָרוּ לְזִמִּים, דְּכָר קָצוּב בְּכָל יוֹם בְּהִלְכָתוֹ וּבְחִזְרוֹתוֹ, אֲלֵא שְׂאִינוּ מְקַפִּיד עִמּוֹ מְתֵי גַלְף, אִם הוּא (יד) בְּעֶרְב־שַׁבַּת, אִסוּר, דְּקָשׁוּיֹצָא בְּשַׁבַּת נִרְאָה בְּאֵלוֹ הִתְנָה עִמּוֹ כֶּן: ד אִם הֵיאִינוּ-יְהוּדֵי מוֹלִיף הִתְקַב בְּחֻגְסוֹ, אֲפֹלוֹ הִתְנָה לוֹ בְּעֶרְב־שַׁבַּת, מִתֵּר, (טו) שֶׁהָיָה הֵיאִינוּ-יְהוּדֵי מְאֵלִיו הוּא עוֹשֶׂה זֶה וְאִינוּ אֲלֵא לְהַחֲזִיק טוֹכָה לַיִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי מָה שֶׁקָּבֵל מִמֶּנּוּ, וְהָיָה לָהּ בְּאֵלוֹ קָצִין: הֵגָה וְיָשׁ חוֹלְקִים וְסָבִירָא לְהוֹ דְּכָל עוֹשֶׂה בְּחֻגְסוֹ (ו) אִסוּר, (טז) וְטוֹב לְהַחֲמִיר. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁהֵיאִינוּ-יְהוּדֵי מִתְחִיל עִם הַיִּשְׂרָאֵל לומר שְׂלֵף לוֹ בְּחֻגְסוֹ, וְדָא דַעְתּוֹ עַל הַטּוֹכָה שֶׁקָּבֵל מִמֶּנּוּ וְשֵׁרֵי (כ"ט): ה' יִאֵם הֵיאִינוּ-יְהוּדֵי (יז) הוֹלֵף מִעֲצָמוֹ לְמָקוֹם אַחֵר וַיִּשְׂרָאֵל נוֹתֵן לוֹ אֲגָרָת, מִתֵּר (יח) בְּכָל (י) גִּזְוָא: ו' יְמֵי שִׁשִּׁי לֹא שֶׁכָרוּ אִינוּ-יְהוּדֵי *לְשָׁנָה אוֹ יוֹתֵר, (יט) אִסוּר לְשַׁלְּחוֹ (ס) עֶרְב־שַׁבַּת בְּאֲגָרָת: הֵגָה וּמֵיהוּ, אִם לֹא שֶׁכָרוּ רַק לְשִׁלְיחוֹת אֲגָרָת, יֵשׁ מִתִּירִין, (כ) כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרַר לְעֵיל סִימָן רַמְד סַעֲרָא:

באר היטב

לא שלחו, אכל לשלחו בידו בע"ש, אם אין שהות מבע"ש שאיע לשם אסור, דהא מוליכו בשבילו בשבת ומוציא ד"א ברה"ש בשביל ישראל, ומכ"ש שאסור לתנו בשבת כמ"ש סימן רמו ס"ב, עמ"א ובשבות יעקב ח"ב סי' מב: (ס) ערב־שבת באגרת. ובר' נה' מטר, בין ד"א דהוה מקרי קצין, כמ"ש סימן רמד, מ"א:

ג"ל דאף לטבא ראשונה אם הוא דרך קרוב כגון מהלך יום א' ומשלחו ביום ב' או ג', שרי שאף שלא ימצאנו בביתו יש לו שהות הרבה ללכת, מ"א: (י) אסור. ט"ז חולק, ע"ש. (ובס' אליהו רבה פוסק לאסור, ע"ש): (י) גזנא. אפלו לא קביצי בידאר במתא, דאף דלא ימצאנו בביתו לא ילך הא"י אחריו דהא הישראל

באור הלכה

ב (יב) אף-על-פי שיש בדיעתו, רוצה לומר: לא מבעיא (יג) אם האינו-יהודי מסתפק כלל אם יתנו לו שכר דאסור, אלא אפלו אם הישראל מכין ממנו שמצפה לשכר מאתו או ממי שנשאלתו לו, אפלו הכי אסור, בין שהישראל לא הבטיחו עדיין: ג (יג) אם שכרו לזימים. רוצה לומר, דאף שהתירו לעיל בקצין אפלו בערב־שבת, הינו כשהוא קוצץ לו סף קצוב בעד פעלתו, דאז אדעתה דנפשה עבד ולא מנכר כלל שהמלאכה הנעשית בשבת הוא בשליחות ישראל, אכל כששכרו לזימים, שקוצב לו שכר בעד כל יום, אף שאינו מקפיד עליו מתי ילך (יג) ואדעתה דנפשה עבד פעלתו גם כנה ונלפיקה עדיף מלא

וכמו שברתי בבאור הלכה בסימן רב סעיף ב: * לשנה וכו'. הטעם, דאף שהוא קוצץ לו שכרו עבור כל השנה מפל מקום לא חשיבין זה בקצין, דעקר טעמא דקציצה מהני משום דאין לישראל נפקא מנה מה, דאם לא יעשה ביום זה יעשה ביום אחר, והאינו-יהודי אדעתא דנפשה עבד למחר להשלים מלאכתו, אכל בענין זה שהוא שכור לכל המלאכות, קרוב לודאי שאצטרף למחר למלאכה אחרת, ואספן מרות הישראל במלאכת אינו-יהודי בשבת וברי הוא בשלוחו לזה, ולפי זה היה לו להמחר לאסור אפלו מיום ראשון, לשיטתו לעיל בסעיף א בלא קצין, אלא דמשום דבטבא זו דנה לא חשוב קצין לא פסיקא לה פליקה, כדאימא בבית-יוסף לעיל בסימן רמד וכאן בסימן זה, ולכן סוף באשמתירין הנוקר בסעיף א בסנה"א ולא אסר אלא ערב־שבת:

קצין כלל, ומת' בדי' וה' אף לדעת המתברר, מפל מקום כששוכרו בערב־שבת אסור, דכין שיוציא ספק בשבת נראה כאלו התנה עמו כף ובשליחותו הולף, מאחר שנתן לו שכר בעד היום: (יד) בערב־שבת. אכל ביום תמישי מטר. ולדעת הרמ"א לעיל בהג"ה, אפלו לא קצין כלל מת' ביום תמישי: ד (טו) שהרי האינו-יהודי מאליו וכו'. פרושו, (יד) דאין הישראל כופה אותו על כף אלא מעצמו הוא מתרצה להוליך האגרת, ותלינן שמה שנתרצה הוא מפני הטובה שקבל ממנו מכבר, ואדעתה דנפשה קעבדי: (טז) וטוב להחמיר. הנה מלשון זה משמע דרק טוב לחש לדעה זו, וכן בט"ז משמע דדעתו בדעה הראשונה, אכל בדרך-ימשה סימן רב משמע דדעתו הוא בהישחולקין, (טו) וכן בלבוש ובאלה רבה בסימן זה משמע דאסור בחגסו, ועל-כן מהנכון שיגביל לו על-כל-פנים איזה דבר מועט עבור זה, והוי קצין בין שקבל עליו שיהיה זה שכרו. וכן פתב בסי' אד"ס: ה' (יז) הולף מעצמו. ואם יודע שמרבה הדרך בשבילו, אסור (כ"ט): (יח) בכל גזני. הינו אפלו לא קצין לתן לו שכר אלא בסתמא, דקמא לן בסעיף א דאסור לשלח על-ידו כשאין קבוע בידאר, דחשיבין שמה לא ימצאנו בביתו וילך אחריו בשבת, אפלו הכי שרינן כאן, (טו) בין שאין האינו-יהודי הולף בשליחותו אלא שמעצמו הולף לשם, בודאי אם לא ימצאנו לא יחפש אחריו. (יז) ודוקא אם יש שהות להגיע שם מבעוד יום, אכל אם אין שהות להגיע שם מבעוד יום אסור אף כנה, דאף דהליכתו בשביל עצמו הוא, מפל מקום מה שנושא המתקב הוא בשביל ישראל. ודע, דלתן לו (יח) בשבת אסור לכלי עלמא אפלו בהולף מעצמו, ואפלו קצין לו שכרו מבעוד יום עבור זה, ועל-כן אסור לתן אגרת על הפאצט! בשבת וימצאנו שבת מטר, דעל הפאצט הוי תמיד קצין^ט, דאף אם אינו משלם כאן מפל מקום יצטרף לשלם מי שנשאלתו לון אפלו במקום שיש ערוב, ואפלו על-ידי אינו-יהודי אסור דבר זה וילא מהני קציצה על שבת גופא, אף במקום הפסד גדול יש להחמיר בכהאי גזנא, דהוי שבות דשבות במקום פסידא, דמת' ; וילא במקום הפסד יש להחמיר אפלו בערב־שבת שלא לתן לאינו-יהודי האגרת שהוא יתן אותו על הפאצט בשבת, ואפלו בקצין, שהרי מיחד מלאכתו על שבת^ט (ח"א בכלל ג, ע"ש): ו' (יט) אסור לשלחו. דמה שהוא שכרו לשנה לא נחשב קצין, ודינו בכל הפרטס כמבאר לעיל בסעיף א בלא קצין, אלא דבזה מקלנין דאין אסור אלא בערב־שבת, והטעם כמו שבארנו בבאור הלכה: (כ) כמו שנתבאר לעיל. הינו דעה הראשונה שם דסבירא לה דהוה נחשב קצין, עין שם הטעם. ומפל מקום אסור לומר לו ששלף בשבת, כנ"ל בסעיף א:

שער הציון

(יב) אליה רבה ופרי-מגדים. ומת' כנה דלא תקשי מסעיף ד דהמחבר מתיר בחגסו. הינו כשאינו מסתפק כלל אם יקבל שכר, דאז בודאי עושה זה בשביל טובה שעברה: (יג) אליה רבה ושי"א דהמחבר חשש לדעת הר"ן להחמיר בערב־שבת, עין שם באלה רבה: (יד) תוספת-שבת, ומת' כנה קשית הפגון אברהם, ע"ש: (טו) ועין בבאור הגר"א בסימן רב דגמלימיה לענין בחגסו תלא אי מת' לא קצין ביום ד' וה', וממילא לפי מה שמקלנין לעיל לענין ד' וה' אין שום מקור להחמיר בחגסו מהירושלמי: (טז) מגן-אברהם ושי"א: (יז) מגן-אברהם, וכן הספיקו האלה רבה ושי"א לדעת. ואף שראיתי בבאור הגר"א שמישיב שיטת השלחן-ערוב וקשית הפגון אברהם אפשר דיש לדחות, כמו שכתב בספר תוספות-שבת, מפל מקום קשה להקל, כי ראיתי באחרונים שהביאו שבת-שבות מהר"ם סימן רב כמבאר בהמגן-אברהם, ועל-כן לדינא צריך לחפש פן, אף דלשון השלחן-ערוב דיוק לפי באורו: (יח) מגן-אברהם כאן ובסימן רמו, עין שם:

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן רֵמוֹ

ביאורים ומוספים

כן, ואף שיתכן שיש יהודים העובדים שם, מ"מ כיון שמיעוט שאינו מצוי הוא, אין לחוש לכך.

10) ואם אין הנכרי ידע שהישראל רוצה שיתן את האיגרת דוקא בשבת, כתב בשו"ת מהר"ם בריסק (ח"ב סי' ג ד"ה וא"כ) שיש להתיר גם בלי הפסד, וכל דברי החיי אדם הם דוקא כשאומר לנכרי שיתן אותה שם בשבת. ובאופן שמוטר נדהיינו כשאינן הישראל מצווהו שיתן דוקא בשבת, כתב (שם) שאין לאסור משום שהנכרי מחתים בשבת את האיגרת בבית הדואר, משום שעושה כן רק מחמת חוק המדינה, ולא משום שהישראל מצווהו על כך.

[משנ"ב ס"ק יח]

דעל הפאצט הני תמיד קצץ⁹ וכו', וְשֵׁלָא בְּמָקוֹם הַפְסָד יֵשׁ לְהַחְמִיר אֶפְלוּ בְּעֶרְב־שֶׁבֶת שְׁלֵא לְתַן לְאִינו־יְהוּדֵי הָאֲגָרָת שֶׁהוּא יִתֵּן אוֹתוֹ עַל הַפְּאָצֵט בְּשֶׁבֶת, וְאֶפְלוּ בְּקֶצֶץ, שֶׁהָרִי מִיַּחַד מְלֹאכְתּוֹ עַל שֶׁבֶת¹⁰.

9) ובמקומות בהם מצויים עובדי דואר יהודים, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' מו) שאפילו אם הם מיעוט, מן הראוי להחמיר שלא לשלוח מכתבים באופן שישלחו בשבת, כיון שמיעוט המצוי הוא, ונמצא שעלול הוא לגרום להם לחלל את השבת, אך במקום שאין מצויים עובדים יהודים, מותר לעשות